

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18.12.2014, sp. zn. 21 Cdo 385/2014, ECLI:CZ:NS:2014:21.CDO.385.2014.1

Číslo: 61/2015

Právní věta: Právní vztah založený tím, že zaměstnavatel poskytl zaměstnanci peněžní částku k zaplacení pokuty, která byla zaměstnanci uložena příslušným orgánem za přestupek, není vztahem pracovněprávním, a to ani v případě, že se zaměstnanec přestupku dopustil při plnění svých pracovních úkolů.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 18.12.2014

Spisová značka: 21 Cdo 385/2014

Číslo rozhodnutí: 61

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Bezdůvodné obohacení, Pracovněprávní vztahy

Předpisy: § 1 písm. a) předpisu č. 262/2006Sb. ve znění do 31.12.2008
§ 451 odst. 2 obč. zák. ve znění do 31.12.2013
§ 454 obč. zák. ve znění do 31.12.2013

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce se žalobou podanou dne 10. 12. 2010 u Okresního soudu Plzeň – sever domáhal, aby mu žalovaný zaplatil 46 273 Kč s úroky z prodlení. Žalobu zdůvodnil zejména tím, že žalovanému, který byl u žalobce zaměstnán na základě pracovní smlouvy ze dne 3. 11. 2008 jako řidič vnitrostátní a mezinárodní kamionové dopravy, byla při pracovní cestě konané nákladním vozidlem dne 19. 12. 2008 ve Španělsku „dle jeho sdělení“ udělena místní policií pokuta ve výši 2096 EUR, že žalobce téhož dne žalovanému na jeho žádost tuto částku zaslal prostřednictvím peněžní expresní služby Western Union, přičemž v souvislosti se zasláním této částky musel žalobce uhradit i poplatek ve výši 2650 Kč, a že žalovaný poté tuto pokutu uhradil. Vzhledem k tomu, že žalovaný uhradil pokutu z finančních prostředků žalobce, požadoval žalobce po žalovaném „náhradu této částky včetně zaplaceného poplatku“ v celkové výši 60 273 Kč; žalovaný však žalobci uhradil pouze 14 000 Kč.

O k r e s n í s o u d Plzeň sever rozsudkem ze dne 25. 4. 2013 žalobu zamítl a rozhodl, že žalobce je povinen zaplatit žalovanému na náhradu nákladů řízení 19 445 Kč „na účet“ advokáta JUDr. R. L. Vycházel ze zjištění, že v době od 2. 12. 2008 do 24. 12. 2008 vykonávali zaměstnanci žalobce – žalovaný jako první řidič a jeho manželka A. F. jako druhý řidič – pracovní cestu tahačem s návěsem na území České republiky, Rakouska, Slovenska, Německa, Francie a Španělska, že dne 19. 12. 2008 byla „posádce vozidla“ uložena španělskými orgány pokuta za překročení povoleného limitu doby

jízdy a nečerpání povinné bezpečnostní přestávky při vykládce a nakládce zboží ve firmě NG (Německo), kterou „posádka“ nebyla schopna uhradit, a že proto žalobce zaslal žalovanému na žádost „posádky“ prostřednictvím zásilkové služby Western Union částku 2096 EUR (57 623 Kč), kterou (spolu s poplatkem ve výši 2650 Kč) zúčtoval jako „zálohu na mzdu – pokuta“ a která byla použita na zaplacení pokuty. Dospěl k závěru, že žalobce neunesl důkazní břemeno k prokázání tvrzení, že bezdůvodné obohacení vzniklo žalovanému, který v řízení uvedl, že pokuta byla uložena jeho manželce A. F., která řídila vozidlo dne 19. 12. 2008 při kontrole ve Španělsku i při nakládce zboží v Německu, neboť nepředložil „záznamy tachografu vozidla a osobní a mzdové doklady“ a ani nebyl schopen doložit, „který z řidičů a jakým způsobem provedl částečnou úhradu ve výši 14 000 Kč“. Dovodil, že žalovaný nepřevzal částku 2096 EUR bez právního důvodu, neboť právním důvodem byl „existující závazek jeho manželky (zaplatit pokutu) vůči žalobci“.

K odvolání žalobce K r a j s k ý s o u d v Plzni usnesením ze dne 30. 9. 2013 zrušil rozsudek soudu prvního stupně a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Shledal, že závěr soudu prvního stupně o nedostatku pasivní věcné legitimace žalovaného v řízení z důvodu, že „přijaté plnění bylo pokryto právním důvodem, tj. existujícím závazkem jeho manželky (zaplatit pokutu) vůči žalobci“, je z pohledu výkladu institutu bezdůvodného obohacení a stavu provedeného dokazování nesprávný, navíc nesrozumitelný a nepřezkoumatelný. Dospěl k závěru, že za stavu, kdy bylo zjištěno, že žalobce zaslal žalovanému požadované finanční prostředky po jeho sdělení, že mu byla uložena pokuta za přestupek způsobený při výkonu pracovní činnosti v zahraničí, že žalovaný peníze od žalobce za účelem zaplacení pokuty převzal a že je po návratu ze zahraniční cesty nevyúčtoval, žalovanému svědčí – neprokázal-li, že poskytnuté plnění „nemělo vratný charakter“ (z ničeho „zatím“ nevyplývá, že by žalobce převzal „odpovědnost a závazek“ pokutu za žalovaného zaplatit) – povinnost k vydání přijatého plnění, aniž by bylo rozhodné, jakým způsobem žalovaný dále s převzatými finančními prostředky nakládal (zda peníze použil na úhradu pokuty uložené jemu nebo jeho manželce, anebo „za jiným účelem“).

Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podal žalovaný dovolání. Namítá, že odvolací soud „zcela pominul“ důkazy provedené soudem prvního stupně, z nichž vyplývá, že tím, kdo měl právní povinnost plnit, nebyl žalovaný, ale jeho manželka A. F., které byla uložena španělskými policejními orgány pokuta za nedodržení bezpečnostní přestávky, a že žalovaný převzal finanční prostředky zaslané žalobcem prostřednictvím služby Western Union jen proto, že mu nebyl zadržen řidičský průkaz a byl schopen dopravit se na nejbližší pobočku Western Union ve Španělsku a „fyzicky zaslané finanční prostředky od žalobce převzít“. Uvádí, že žalobce měl již před zasláním finančních prostředků na pokutu od obou členů posádky vozidla informaci, že osobou, která má povinnost plnit, je A. F. a nikoliv žalovaný. Podle názoru dovolatele má právo požadovat vydání předmětu bezdůvodného obohacení „ten, kdo plnil za jiného (žalobce), od toho, za koho plnil (A. F.), nikoliv od toho, komu plnil (žalovaný)“. Žalovaný navrhl, aby dovolací soud zrušil usnesení odvolacího soudu a aby mu věc vrátil k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013, neboť řízení ve věci bylo zahájeno přede dnem 1. 1. 2014 (srov. čl. II bod 2. zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. a že jde o rozhodnutí, proti kterému je dovolání přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena (zda poskytnutí peněžitého plnění zaměstnavatelem zaměstnanci za účelem zaplacení pokuty za přestupek, kterého

se zaměstnanec dopustil při plnění svých pracovních úkolů, je plněním z pracovněprávního vztahu), přezkoumal napadený rozsudek ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.) a dospěl k závěru, že dovolání žalovaného není opodstatněné.

Projednávanou věc je třeba posuzovat i v současné době – vzhledem k tomu, že žalobce se domáhá po žalovaném „náhrady“ za plnění (včetně náhrady nákladů vzniklých žalobci v souvislosti s tímto plněním), které mu poskytl dne 19. 12. 2008 – podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění zákonů č. 585/2006 Sb., č. 181/2007 Sb., č. 261/2007 Sb., č. 296/2007 Sb. a č. 362/2007 Sb., č. 116/2008 Sb. a zákonů č. 121/2008 Sb., č. 126/2008 Sb. a č. 294/2008 Sb., tedy podle zákoníku práce ve znění účinném do 31. 12. 2008.

Pracovněprávní vztahy jsou právní vztahy vznikající při výkonu závislé práce mezi zaměstnanci a zaměstnavateli (§ 1 písm. a/ zák. práce). Za závislou práci, která je vykonávána ve vztahu nadřízenosti zaměstnavatele a podřízenosti zaměstnance, se považuje výlučně osobní výkon práce zaměstnance pro zaměstnavatele, podle pokynů zaměstnavatele, jeho jménem, za mzdu, plat nebo odměnu za práci, v pracovní době nebo jinak stanovené nebo dohodnuté době na pracovišti zaměstnavatele, popřípadě na jiném dohodnutém místě, na náklady zaměstnavatele a na jeho odpovědnost (§ 2 odst. 4 zák. práce).

Individuální pracovněprávní vztahy vznikající v souvislosti s výkonem závislé práce zaměstnance pro zaměstnavatele nevznikají – jak je zřejmé ze zákoníku práce a z dalších právních předpisů – jen mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, ale i mezi zaměstnavatelem a dalšími osobami (např. pozůstalými nebo dědici po zemřelém zaměstnanci). Pracovněprávní vztahy současně nejsou omezeny jen na dobu trvání pracovního poměru, dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti a nelze za ně považovat pouze uvedené poměry. Protože zákoník práce ani žádný jiný právní předpis nestanoví dobu, do kdy pracovněprávní vztahy trvají (kdy nejpozději pracovněprávní vztahy končí), jsou pracovněprávními vztahy také například nároky zaměstnavatele nebo zaměstnance na náhradu škody podle ustanovení § 250 a násl. zák. práce, i když ke škodě došlo až po skončení pracovního poměru. Za pracovněprávní nelze ovšem považovat takové vztahy, které postrádají časový, místní a zejména věcný (vnitřní účelový) poměr k výkonu závislé práce, jako například nájem služebního bytu zaměstnavatele zaměstnancem, půjčku poskytnutou zaměstnavatelem zaměstnanci apod. (srov. například odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2001, sp. zn. [21 Cdo 615/2001](#), uveřejněného pod č. 60 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2002, nebo rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2007, sp. zn. [21 Cdo 633/2006](#), uveřejněného v časopisu Soudní judikatura č. 8/2007, s. 609).

Časový, místní a zejména věcný (vnitřní účelový) poměr k výkonu závislé práce postrádá též právní vztah založený tím, že zaměstnavatel poskytl zaměstnanci peněžní částku k zaplacení pokuty, která byla zaměstnanci uložena příslušným orgánem za přestupek (popř. právními předpisy jinak označené protiprávní jednání), a to i v případě, že se tohoto protiprávního jednání dopustil při plnění svých pracovních úkolů. Takový právní vztah proto není vztahem pracovněprávním a práva a povinnosti, které jsou jeho obsahem, proto nelze posuzovat podle zákoníku práce a dalších pracovněprávních předpisů, nýbrž podle předpisů občanskoprávních, zejména podle občanského zákoníku (zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, účinného do 31. 12. 2013).

V projednávané věci žalobce poskytl žalovanému částku 2096 EUR (57 623 Kč) k zaplacení pokuty, která byla uložena španělskými policejními orgány za přestupek, kterého se dopustil jeden z řidičů vozidla, jehož posádku tvořili žalovaný a další zaměstnankyně žalobce A. F. Protože nešlo o – jak vyplývá z výše uvedeného – plnění zaměstnavatele z pracovněprávního vztahu, měl se soud prvního stupně zabývat tím, zda byla mezi žalobcem a žalovaným uzavřena dohoda (smlouva) o poskytnutí uvedené peněžní částky žalovanému, případně co bylo jejím obsahem a zda z jejích podmínek vyplývala povinnost žalovaného částku 2096 EUR (57 623 Kč) žalobci vrátit a nahradit mu i náklady

spojené s jejím zasláním žalovanému do Španělska ve výši 2650 Kč (vzhledem k tomu, že žalobce v tomto směru u jednání soudu prvního stupně nevylicil všechny potřebné skutečnosti, měl jej předseda senátu podle ustanovení § 118a odst. 1 o. s. ř. vyzvat, aby svá tvrzení doplnil), a poté měl – byla-li taková dohoda (smlouva) mezi žalobcem a žalovaným uzavřena – práva a povinnosti z ní posoudit podle příslušných ustanovení občanského zákoníku, popřípadě dalších občanskoprávních předpisů.

O bezdůvodné obohacení získané žalovaným na úkor žalobce poskytnutím částky 2096 EUR (57 623 Kč) žalovanému (nikoliv též zaplacením částky 2650 Kč za zaslání peněz do ciziny poskytovateli této služby, neboť o tuto částku se majetek žalovaného nezvýšil) by se mohlo jednat jen v případě, že by mezi účastníky nebyla žádná dohoda (smlouva) uzavřena (v takovém případě by šlo o majetkový prospěch žalovaného získaný plněním bez právního důvodu), nebo kdyby byla uzavřená dohoda (smlouva) neplatným právním úkonem (srov. § 451 odst. 2 obč. zák.). Skutková podstata bezdůvodného obohacení uvedená v ustanovení § 454 obč. zák., podle něhož se bezdůvodně obohatil i ten, za něž bylo plněno, co po právu měl plnit sám, by v projednávané věci mohla být naplněna jen tehdy, kdyby žalobce pokutu zaplatil přímo příslušnému orgánu, který ji uložil a jemuž měla být zaplacená; v takovém případě by bezdůvodné obohacení získal ten ze zaměstnanců žalobce tvořících posádku vozidla, kterému byla pokuta uložena a který ji proto po právu měl zaplatit sám.

Z uvedeného vyplývá, že usnesení odvolacího soudu, kterým byl rozsudek soudu prvního stupně zrušen pro vady řízení, jež mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, aniž by za odvolacího řízení mohla být zjednána náprava, a kterým byla věc vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení (srov. § 219a odst. 1 písm. a/, § 213b odst. 2 a § 221 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.), je z hlediska uplatněných dovolacích důvodů (byť není odůvodněno zcela přiléhavě) správné. Protože nebylo zjištěno, že by bylo postiženo některou z vad, uvedených v ustanovení § 229 odst. 1 o. s. ř., § 229 odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. nebo v § 229 odst. 3 o. s. ř. anebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání žalovaného podle ustanovení § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.